

Recordo dun mestre: unha ética xeral*

JOSÉ ANTONIO MIGUEZ**

¡Coma se a teoría do eterno retorno non fora verdadeira! Miren por onde ao pouco de sauda-lo dous mil cun poema de senectude dos moitos que desde que me xubilei veño urdindo na soidade do cuarto de estar, a deusa Fortuna fai chegar ás miñas mans un exemplar da traducción, con estudio introductorio, dun libro de texto no que moy noviño aprendín, aló polos anos trinta e no instituto Eusebio da Guarda da Coruña, a buscar na vida interior a razón fundamental que segue a darlle sentido a miña existencia.

A ÉTICA XERAL era o texto que o profesor don Ramón de Prado, catedrático de Filosofía no Instituto entre os anos 1928-1936, escribira para os alumnos de sexto curso naquel bacharelato de seis anos.

Tanto aprecio sentín sempre por este libro e tanto afecto por aquel profesor dos meus anos mozos que non sei ben se será un milagre poder termar entre as mans agora mesmo dun exemplar traducido ao galego, e con sentida dedicatoria.

Ao centro Ramón Piñeiro, á fortuna, ao eterno retorno, así, por xunto, o meu agradecemento pola ledicia que me dá ve-lo nome do meu mestre, desde sempre inxustamente acalado e marxinado, nas portadas precisamente dun libro sobre valores morais.

A arela que eu lle espertei a López Vázquez cando os dous coincidimos no Instituto Francisco Aguiar de Betanzos callou felizmente nunha merecida recuperación e xusto desagravio a un profesor ao que levamos moi dentro os que fomos seus discípulos.

Xa nin me acordo, porque a memoria empeza a facerme das súas, se daquelas tiveren ocasión de amosarlle ao amigo profesor López Vázquez o libro amarelo e trillado polo paso dos anos da edición orixinal da ÉTICA GENERAL de don Ramón del Prado, impresa na Coruña en 1935. Si me lembro do moito que lle falei do meu inesquecible mestre naqueles turbulentos anos non tan lonxanos. Pero sobre todo, que don Ramón del Prado, home sempre nervioso e inquieto, non só aprendía Filosofía -Psicoloxía, Lóxica e Ética- senón algo moito máis importante: iniciaba, á maneira de Sócrates, aos alumnos no sempre pescudante traballo de descubrímonos a nós mesmos, de aprendermos a pensar por nós mesmos.

* ETICA XERAL, por Ramón del Prado. Estudio, traducción e notas de Ramón López Vázquez. Edita Xunta de Galicia, Concellería de Educación e Ordenación Universitaria; Centro Ramón Piñeiro para a investigación en Humanidades. Santiago de Compostela, 1999.

**O autor desta recensión da ÉTICA XERAL de Ramón del Prado agradece unha vez máis o meritório esforzo intelectual do profesor López Vázquez e lembra con agarimo aquelas peripatéticas conversas con el no Instituto de Bacharelato de Betanzos, que foron, non hai dúbida, a primeira incitación para esta versión ao galego dunha obra de tanta riqueza de pensamento moral.

Quedamos poucos, quizabes nos contemos cos dedos das dúas mans, os mozos daquela década dos anos trinta que asistimos ás clases de don Ramón del Prado e tamén, lembralos vén ao caso, ás de don David Fernández Diéguez ou don Eumenio Rodríguez, que enchían totalmente o noso espírito xuvenil, sempre ansioso por entrar nos intrincados labirintos do saber.

As clases de don Ramón del Prado eran exemplares. Con dicirlles que a min, con catorce ou quince anos, me animou a le-las *Investigaciones lógicas* de Edmundo Husserl, unha obra aínda difícil para os universitarios, e que cheguei a comentar na clase cun traballo do que agora mesmo lamento telo extraviado.

Husserl, Scheler, Hartmann, velaí nomes dos que se falaba na clase a cotío. ¡Canta claridade nas súas verbas, que acento tan xeneroso e cordial naquel home que se afanaba por facernos mirar cara a dentro de nós e aí asistir o milagre do propio e alleo coñecemento! Pasaron xa tantos anos que eu mesmo dubido se os supostos da filosofía bergsoniana e a mesma noción de intuición me veñen ou non daquelas clases, e que logo tanto debullei neles nos meus estudos sobre Bergson, que felizmente culminaron na edición das obras completas pola editorial Aguilar (México, 1959), cando en España aínda estaba prohibida a lectura de *La evolución creadora*.

Un apartado do capítulo I do profundo e meditado estudio do profesor López Vázquez sobre don Ramón del Prado que chama poderosamente a miña atención é o que se refire a don Ramón como vítima do resentimento en Galicia. É verdade que non era un escolástico coma a mairoría, aínda que si un profesor comprensivo e bo coñecedor de tódalas correntes filosóficas, incluída a escolástica, e, sobre todo, defensor da liberdade de pensamento coma un atributo irrenunciabile do pensar humano. A ida providencial a Madrid librouno de momento dunha morte (paseo) segura, tal fora a sorte do seu amigo o artista Luís Huici, naquela atmosfera sanguinosa de axuste fraticida de contas; nada nin ningún impediu que fora separado da cátedra e abandonado no desamparo. E todo porque os novos cruzados do catolicismo hispano o tiñan pola ovella negra que coma tal había que tratar.

Pouco antes del morrer, cando aínda eu estaba estudiando en Madrid tiven a ocasión de ir velo á modestísima vivenda que xunto á súa familia ocupaba. Recibíume co cariño e afecto que nel eran naturais. Estaba prostado na cama da dor presentindo que axiña ía morrer; consciente da barbarie e crime que con el cometeran os facciosos da Coruña, pero só pensaba na súa familia, sen unha palabra de odio nin resentimento para aqueles que conseguiron destruílo incluso fisicamente. Naquel momento quedou xa para sempre gravada na miña memoria a imaxe dun home honrado, bo, íntegro e xeneroso, un home que coma profesor constituíu para min un exemplo irrepitible. Nunca lle agradeceréi como merece que me teña feito na miña xuventude o grande regalo de aprenderme a pensar por min, a sentirme dono de min mesmo cando xa a miña existencia, polo paso dos anos, carece de horizonte futuro.

Ollada a excelente edición da ÉTICA XERAL podemos decatarnos da actualidade que teñen os seus principais temas: multiplicidade histórica das morais, o fenómeno moral, os valores éticos, deica concluir na existencia de dous mundos, dúas clases de naturezas, complementarios: o mundo do «ser» e o do «valor».

E a Ética aparece aí, para dilucidar e consagra-la esencia dos valores marais; para xustificar que se encarnen nos bens e por medio destes teñan presenza activa; para termos claro por que antes de se realizaren han ter valor en por eles.

Os axiomas verbo da realización dos valores, os principios da actitude estimativa, a xerarquía coma dimensión exclusiva dos valores, son aspectos que a *Ética* de don Ramón debulla pouco a pouco. Articulada arredor da clasificación dos valores de Max Scheler, de forma extensa, profunda e crítica lévanos ata concluír na teoría da acción moral e dos seus fins específicos.

A fundamentación positiva do deber desde as dúas solucións dadas no Occidente, a autónoma e a heterónoma, conforman a última reflexión desta *Ética*. E é aquí, a partir dun novo concepto de autonomía desde o que del Prado fundamenta o reino do deber. Velaquí a aparición do deber ideal como algo que pertence á esencia do valor. As afirmacións de del Prado son claras: «todo o positivamente valioso deber ser» e «todo o negativamente valioso debe non ser». Con todo e iso non hai mutua implicación entre valor e deber ideal, porque todo deber ha fundarse nun valor, pero nunca o valor no deber.

Se alguén quere aprender cultura ética ten nesta obra de don Ramón del Prado e no estudio introductorio *-A ética dos valores en Galicia-* de López Vázquez un bo guieiro. Déixame gratamente impresionado a miudeza, o rigor, a riqueza de concepto, a comprensión e perspectiva filosóficas, o cariz crítico, que López Vázquez ten da *ÉTICA XERAL* de don Ramón del Prado. Só lle faltou coñecer ao mestre, escoita-la súa cálida voz, que chegaba ao fondo da alma como o fixo con Machado a de Bergson, para darlle á obra ese ton íntimo, de confesión vital, que unha tan exelente versión ao galego sen dúbida facilitaría. Moito gozaría don Ramón del Prado, aquel home que forxou o seu destino, ¡que tristísimo destino!, nesta Galicia na que durante un curto tempo se sentiu dono de si e libre para afluir sobre os demais, os xoves que daquelas fomos seus discípulos, a súa preclara e luminosa intelixencia, se vira a súa obra nunha lingua tan afeita a intimidades tan apta para a poesía. Traduccions coma esta proban que tamén para a filosofía ten o galego condicións de sobra.

(Xaneiro de 2000)